

S
781.16xb)-7

84

S

LATVIJAS
NACIONĀLĀ
BIBLIOTĒKA

NO 1986. GADA 31. JŪLIJA – 3. AUGUSTAM
11TH LATVIAN SONG FESTIVAL

LATVIEŠU MŪZIKAS KONCERTS

St. James the Greater baznīcā, London Road
 Sestdien, 2. augustā plkst. 14.30

88

JĒKABS GRAUBIŅŠ (1886-1961)

- Trīcēj' kalni, skanēj' meži (Tautas dziesma) 1924
(Meldiju uzrakstījis A. Erss, Latgalē)
- Tīru rudzu upe tek (Tautas dziesma) 1961
(Apsveikums un velte Dziesmu Vairogam 1961.g.)
- Sudrabiņa birzi gāju (Tautas dziesma) 1929
(Rīgas latviešu dziedāšanas biedrības 50 gadu jubilejā dziesmu dziedāja rakstnieks J. Jaunsudrabiņš pēc sava vectēva Miķeļa Saknītes, dz. 1826.g. Neretā)
- Bārenītis (K. Skalbe) 1954
(Latvijas zinātņu akadēmijas jauktajam korim 13.1.1954.g.)
Soprāns: Lilija Zobens
- Silmala trīcēja (Tautas dziesma)
- Jūriņ' prasa smalku tīklu (Tautas dziesma)
- Lobs ar lobu sasatyka (Latgales tautas dziesma)
Londonas latviešu koris
Diriģē Lezlijs Īsts (Leslie East)
- Fantāzija par „Arājiņi, ecētāji” - ērģelēm
Ērģelniece: Brigita Mīze
- Padziedami nu, bāliņi (Tautas dziesma)
- Čučī, mana līgaviņa (Tautas dziesma)
Apvienotais Anglijas latviešu vīru koris
Diriģē Ziedonis Ābolis
- Bite (Ed. Vulfs) 1934
- Viens gans nomira (Tautas dziesma)
Apvienotais Anglijas latviešu vīru koris
Diriģē Alfrēds Tālbergs

* * * * *

LŪCIJA GARŪTA (1902-1977)

- Kantāte „Dievs, Tava zeme deg!” (Andrejs Eglītis) 1943/44
Londonas latviešu koris
Diriģē Lilija Zobens
Ērģelniece: Brigita Mīze
Tenors: Laimons Grīnbergs
Baritons: Pāvils Johansons

JĒKABS GRAUBIŅŠ

Graubiņa tautas dziesmu vākšanas darbam bija liels iespajds ne tikai paša kompozīcijās, bet arī latviešu tautas mūzikas dokumentācijā. Milzīgais skaits Graubiņa tautas dziesmu aranžējumu korim (220) sniedz neparasti lielu dažādību reprezentatīvas programmas izvēlei; tas reizē nosedz Graubiņa oriģināldziesmu nozīmīgumu.

Šodienas koncerta programma, tātad, ir mēģinājums atspoguļot komponista tautas dziesmu apdaļu dažādību un atjautību ar divām izcīlām oriģināldziesmām par pretsvaru.

Starp apdarēm ir viena no agrākām („Trīcēj' kalni, skanēj' meži", 1924) un viena no pēdējām Graubiņa kompozīcijām („Tīru rudzu upe tek", 1961); ir dzīvespriecīgā „Silmala trīcēja" (1935) un grezni plašā „Tīru rudzu upe tek". Visās deviņās apdarēs ir skaidri redzamas Graubiņa īpašās dotības polifoniskā attīstībā. Tas, ka agrīnā „Trīcēj' kalni, skanēj' meži" viņš jau izmanto imitācijas iespējas visās četrās balsīs norāda, ka tāda domāšana viņam bija dabiska pašā komponista gaitā sākumā.

Pamats Graubiņa veiksmei tautas dziesmu aranžējumos atrodas viņa spējā saglabāt un pastiprināt pamatmeldijas raksturu, to parādot dažādās gaismās. „Jūriņ' prasa smalku tīklu" (1937), piemēram, ir mazs palindromiskās formas meistardarbs. Sarežģītā vidus daļa (3. pants) beigās atgriežas kā koda (6. pants). Dziesmā „Sudrabiņa birzi gāju" (1929) abas puses rāda pilnīgu pretstatu. Pirmajā pusē meldija parādās akordu pavadījumā bet otrajā daļā ir četrbalsīgs kanons, kad katras balsis dalīšana divās daļās padara skaņrakstu bagātāku. „Lobs ar lobu sasatya" (1936) ir daudz tiešāka apdare ar vienkāršu, robustu basa līniju, kas savēl kopā pārējo balsu kustību.

Četrās vīru kora dziesmās šai programmā sastopamies ar visām jau agrāk minētām tehnikām. Šeit gan ir vēl viena prasība komponistam: plašā jauktā kora diapazona (3½ oktāvas) vietā Graubiņam jāstrādā ar tenoru un basu vairāk vienveidīgo skanīgumu. Tomēr tādā dziesmā kā „Bite" šīs iespējas tiek izsmeltas līdz pēdējam ar ļoti ekstrēmiem diapazoniem, lieliem lēcieniem un ļoti prasīgiem harmoniskiem gājieniem.

„Bārenītis", otra oriģināldziesma mūsu programmā, būtu grūta jebkuņam korim. Vienībai ar ļoti attīstītu dzirdi dziesmas drāmatisko prasību iztulkošana vien uzstādītu zināmas problēmas; amatieņu korim mūzikālās un interpretīvās prasības ir atbaidošas. Šī drāmatiskā miniatūra lieto spēcīgu, chromatisku izteiksmes veidu, lai uzburtu Skalbes spilgtā dzejoļa gaisotni un nozīmi. Dziesmā „Bārenītis" atklājam komponista iztēles augstāko līmeni.

Šai programmā „Fantāzija par Arājiņi, ecētāji" papildina dziesmas netikvien tāpēc, ka tai pamatā meldija, kas dzirdama „Tīru rudzu upe tek", bet arī tāpēc, ka šoreiz ērģeļu izteiksmē, dzirdamas dziesmās izmantotās polifonijas un chromatisma tehnikas. Šeit skaņdarbu meistars pārveido vienu no spēcīgākām un visvairāk aizkustinošām latviešu tautas meldijām pacilājošā, aizraujošā klasiskā kompozīcijā. Tomēr Graubiņa saudzīgā apiešanās ar avotiem nodrošina, ka meldijas sākotnējais spēks un emocijas tiek saglabātas un izteiktas klausītājam.

Lezlijs Īsts (Leslie East)
Tulkojusi Jāna Jēruma-Grīnberga

LŪCLJA GARŪTA

Lūcija Garūta dzima 1902.g. 14. maijā Rīgā t.s. strādnieku ģimenē un pirmās klavieņu stundas sāka septiņu gadu vecumā. Ar 15 gadiem sāka teorijas studijas pie Nikolaja Alunāna. Pēc konservātorijas dibināšanas 1919-g. Garūtu uzņēma Marijas Žilinskas klavieņu klasē, vēlāk mācoties arī pie A. Smita un L. Gomanes. Uzņemšanas eksāmenu laikā Jāzeps Vītols ievēro Garūtas spilgtās dotības un uzņem to savā speciālteorijas klasē, kur viņa sastopas ar Jēkabu Graubiņu, Paulu Līcīti u.c. 1926.g., pēc studiju beigām, Garūta ar Kultūras fonda stipendiju papildinās Parīzē pie Pola Dikā (Paul Dukas), Alfrēda Korto (Alfred Cortot), Pola le Flema (Paul le Flem) un citiem.

Atgriezusies Rīgā, Lūcija Garūta uzsāk savas dzīves galvenās gaitas - koncertdarbību, komponēšanu un vēlāk arī paidagoģes darbu konservātorijā. Viņa rīko savu kompozīciju vakarus un pati piedalās arī par pavadītāju. Starp dziedātājiem, ar kuriem viņa visciešāk sadarbojās, varam minēt Marisu Vētru un Ādolfu Kaktiņu, kuri arī piedalījās „Dievs, Tava zeme deg!” pirmatskaņojumā. Kaŗa beigās Garūta atrodas Kurzemē un vairākas reizes vietējās baznīcās ar vietējiem koriem atskaņo toreiz tik laikmetīgo kantāti, pārstrādājot savu kompozīciju arvien Isākās versijās. Pēc Kurzemes krišanas viņa tomēr atgriežas Rīgā un turpina strādāt mūzikas laukā līdz savai nāvei 1977-g. 17. februārī. Savas dziļās ticības un tēvzemes mīlestības dēļ viņai gan zem padomju varas klājas visai grūti; ir jācieš pārtumumi gan par kompozīcijas tehniku, gan arī par „buržuāziskas mentalitātes ietekmi” konservātorijas darbā.

Kantāti „Dievs, Tava zeme deg!” atskaņoja pirmo reizi Rīgas Vecā Ģertrūdes baznīcā, 1944.g. 15. martā, ar komponisti pašu pie ērģelēm. Šodien, pēc 42 gadiem, beidzot būs iespēja dzirdēt Garūtas aizraujošā skaņdarba pilnās versijas pirmatskaņojumu ārpus Latvijas.

Vienīgi pilnā versijā izceļas komponistes radošo domu vilnis no brāzmainās „Dievs, Tava zeme deg!” pamattemas, caur izteiksmīgiem solo dziedājumu iestarpinājumiem, dziļi izjusto Tēvreizi, līdz himniskai noslēguma daļai „Mēs jauni zvani, Kungs”.

Pirmo un visgaŗāko daļu sadala rondo veidā atsevišķos posmos „Dievs, Tava zeme deg!” vētrainais motīvs ar sekojošo temu „Debesis upuŗu nopūtu pilnas”. No šīm divām temām - pirmā spēcīga, draudoša, augšupskrejoša, otrā vaidoša, krītoša - izaug gandrīz viss melodiskais materiāls šai daļā. Pirmā baritona solo dziedājumā frāze „Ciemā un pilsētas gruvešos” (ko arī dzirdēsīm pilnā koŗa versijā daudz vēlāk) ir „Debesis upuŗu nopūtu pilnas” motīvs, bet ritmiski pārveidots.

Moto pamattonis - kvīnta - kvarta ir stūrakmens nevien minētajiem motīviem bet visiem citiem, kas sekos pirmā daļā: bieži atkārtotai lūgšanai „Dievs, vai nāķ pastarā tiesa” (baritons) un „Pieņem, Dievs, lūgšanu kvēlu” (koris); tenora dziļi aizkustinošā „Ai, zemīte, tēvu zeme”; un no tās atvasinātam dziedājumam „Sirmie tēvi, sirmās mātes” (tenors) un „Šūpojiet šūpuļi Latvijā mīļo” (sieviešu koris). „Klausī, Dievs, lūgšanu cēlu” beidzamais atkārtojums pāriet no dievbijīgas lūgšanas uz plaši atkārtoto „Elpot grīb Latvijas dēli” un saucienu pēc brīvības, kas savukārt ievada kantātes otro daļu, Tēvreizi. Daŗas koŗa balsis to dzied vienbalsīgi pa frāzei ar baritona un tenora solo iestarpinājumiem (ar „Klausī, Dievs, lūgšanu cēlu” temu pārveidotā formā), tad to atkārto četrbalsīgā harmonizējumā bez pavadījuma. Helmers Pavasars par to raksta: „Nezinu nevienu citu tik dziļi izjustu un cildenu Tēvreizes kompozīciju. Vienreizējā inspirācijā radīta mūzika!”

Mūsu laika klausītājiem varbūt liktos, ka kantātei Kristus paša mācītā lūgšana būtu piemērots nobeigums, bet komponiste tomēr izvēlējās noslēgt savu skaņdarbu ar pozitīvu noskaņu. „Mēs jauni zvani, Kungs” tādēļ mūzikāli atdalās no iepriekšējām divām daļām - lūgšanas, ilgas un sāras doŗa vietu cerībai, sajūsmai un ticībai nāķotnei un Dievam.

Jāna Jēruma-Grīnberga un Līlija Zobens